List 35. **NOVICE** Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 27. avgusta 1890.

Obseg: Vzgoja kuten za podlogo pritličnim hruškam. — Kako hraniti sveže sadje? — Sušenje sadja. — Umorjenje mlade matice po prašenji. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vzgoja kuten za podlogo pritličnim hruškam.

Ako hočeš hruškovo drevo obdržati pritlično in dati mu primerno in lepo obliko, cepi hruško na kutno. Pritlična hruška, cepljena na divjak, poganja ti preveč v les in je vsled tega nerodovitna. Kuten za podlogo pa ne vzgojimo iz semena, ampak s potikovanci. Potikovance imenujemo mladike prejšnjega leta, ki jih narežemo januvarija ali februvarija ter jih shranimo do spomladi v hladno klet ali zakopljemo v zemljo. Podtikovance moramo narediti iz dozorelega lesa, najboljši pa je tist, ki ima gosto rastoče pope. Potikovanci naj bodo 20 do 30 ⁄m dolgi, ter odrezani spodaj tik enega popa (glej podobo 1.). Spomladi vsadi te potikovance v globoko prekopano gredo in sicer poševno (glej podobo 2.). To zvršiš, ako narediš s kakim klinom v prerahljan svet primerno luknjo, v katero vtakneš potikovanec, ter potem pritisneš k njemu od vseh strani zemljo. Najviše oko bodi tik nad zemljo. Dobro storiš, ako pokriješ potem gredo z mahom, s čreslom, z listjem ali s kratkim, dobro preležanim gnojem. Med letom se ukorenini potikovanec in požene mladiko (glej pod. 2.). Če je poganjek za požlahtnitev dovolj močan po prvem letu moreš ukoreninjeno kutno uže prvo pomlad rabiti za podlogo, drugače naj raste še eno leto. Drugo leto okopaj in oplevi potem še premalo močne kutne. Nekatere vrste hrušek nočejo rasti in roditi na kutni, na pr. Clairgeau. Umen sadjar ve si pa pomagati. On cepi prvo leto na kutno dobro rastočo vrsto ali pa kar hruškov divjak, drugo leto pa nekaj centimetrov više tisto vrsto, ki noče precej rasti na kutni.

Pod. 1.

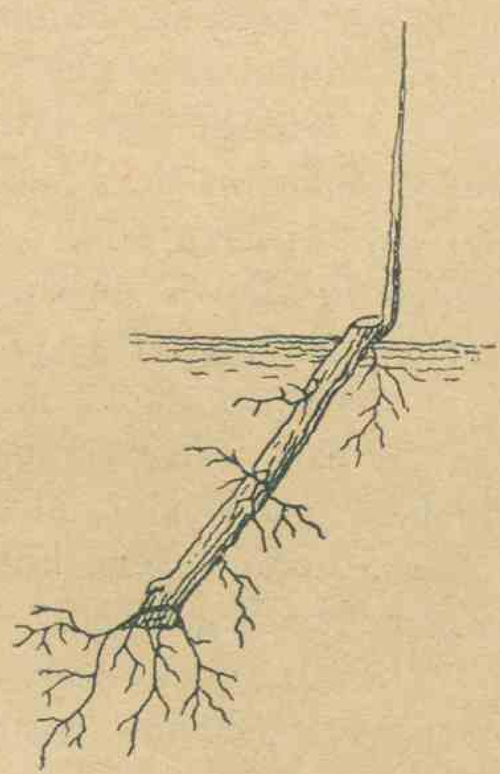

Podoba 2.

Kako hraniti sveže sadje?

Da se določi, kako se sveže sadje pozno zorečih vrst najdalje ohrani, da ostane dobro za prodajo, shranilo je poskušališče kr. sadjarske in vinarske šole v Geisenheimu dne 6. novembra lanskega leta po 25 kosmačev in po ravno toliko bergamotek enakomerno razvitih na razne načine, kakeršni so v navadi: Ti načini so ti le: 1. Sadja se zavije v svilen papir. 2. Dene se mej strugotine. 3. Vloži se v ječmenovo slamo in zaboje. 4. Zloži se v otavo. 5. Zazpe se z žaganjem. 6. Zaspe se s pšeničnimi plevami. 7. Vloži se v izprano milko. 8. Shrani se v sadni shrambi kar tako razpoloženo. 9. Prsti se na sadje naspe v prstno posodo, katera se potem zakoplje na vrtu. Sadje se je na vse imenovane načine izimši št. 10 hranilo v sadni shrambi; 11. hruške so se pa še zavile v propkovo moko, katero rabijo na Španskem za pošiljanje trdega namiznega grozdja.

Dne 9. februvarija so vse sadje vzeli iz posod, po katerih je bilo poshranjeno, in zložili je v zakurjeni sobi na mizo, kjer so je do 22. dne februvarija večkrat pregledovali. To se je pa zgodilo, da bi zvedeli, kako se bi vzdrževalo sadje po sadnih prodajalnicah, ker pro-

ZEITUNGS-STEMPEL

dajalci se često pritožujejo, da je sadje lepo, kadar ga vzamejo iz posod, v katerih je bilo spravljeno, v prodajalnici pa kmalu porjavi in dobi lise, ter ga ni moči prodati. Uspeh teh poskusov bil je tak le: 1. V svilenem papirji zavita jabolka in hruške so se najbolje ohranile, svoje lepote ni sadje nič izgubilo in tudi pozneje v sobi ni dobilo lis. Ugodile so se redno, in njih ukus je bil čist.

2. Tudi s strugotinami je bil ugoden uspeh, če tudi sadje ni bilo tako lepo, kakor pri prejšnjem poskusu. Omladilo se je bilo redno, in okus je bil čist.

3. Zavijanje v ječmenovo slamo se pa ni izkazalo posebno ugodno. Sadje se je še precej dobro ohranilo, pa je izgubilo lepo barvo. Tudi se prav dobro ni ugodilo, drugega ukusa pa ni dobilo od slame.

4. Hruške, vložene mej otavo, so potem v sobi kmalu postale lisaste in jele gniti. Imele so tudi ukus po senu. Pa tudi jabolka so izgubila lepo barvo. Uležala so se pa bila popolnoma, pa tudi dobila ukus po otavi.

5. V žaganji spravljene hruške so potem v sobi v kratkem času ovenile, dobile lise ter imele neprijeten okus po lesu, tako da bi ne bile za prodajo.

6. V plevah so hruške ostale precej sveže, jabolka so pa močno ovenila. Sadje je pa imelo zaduhel ukus.

7. V listji so hruške dobile mnogo lis in so močno ovenile. Jabolka so se pa dobro ohranila, le malo so ovenela.

8. V milki se je sadje prav dobro, ohranilo, a ne do dobra omladilo. Ta način se bode dal torej le ondu uporabljati, kjer hočejo sadje dalje hraniti, nego je navada. Ukus je sadje imelo čist; dobro bi pa bilo morda, sadje zaviti v svilen papir.

9. V shrambi prosto ležeče sadje se je dobro ohranilo, v sobo preneseno je pa močno ovenilo.

10. V prst položeno sadje, ki se je v prsteni posodi na prostem 50 ℅m globoko zakopalo, ohranilo se je v zemlji jako dolgo in dobro, a je izgubilo svojo lepoto, torej je izgubilo mnogo vrednosti. Hruške so imele malo zaduhel ukus in nekatere so tudi jele gniti.

11. V propkovo moko vloženo sadje se je izvrstno ohranilo, v sobi je pa močno zvenilo.

Ti poskusi kažejo, da se sadje najbolje ohrani v svilenem papirji in v strugotinah, da ne izgubi lepote svoje, da se ugodi popolnoma in pozneje v gorkem prostoru ne pokvari hitro. Če se bodeta združila oba načina, bode uspeh gotovo še boljši, zatoraj priporočamo slednjemu, ki hoče spraviti pozno sadje, da je zavije v svilen papir in vloži mej strugotine. Če na ta način sadje denemo v sode, kakor delajo na južnem Tirolskem, spravimo ga lahko mnogo, če tudi nimamo posebne shrambe za sadje.

Dobri uspehi dosežejo se tudi še z listjem in drobnim peskom, pri hruškah tudi s propkovo moko, le da pozneje venejo. V drugi vrsti hodijo v poštev pšenične pleve, ječmenova slama in prosta shranitev v sadni shrambi. Žaganje in otava dajeta sadju drug neprijeten ukus, sadje v zemlji spravljeno, izgubi lepote svojo. Splošno se lahko reče, da se sadje tem lepše ohrani in popolneje omladi, čim bolj ovira snov, ki se okoli njega naloži, da ne izhlapeva, in čim bolj brani vnanjemu suhemu zraku do njega. Sadje, ki se je močno potilo, laže vene, posebno pa zarjavelo sadje, kakor je to videti pri kosmačih. Zabraniti se mora, da prah ne prihaja blizu. Če sadje leži nezavito v sadni shrambi, skrbi, da bode zadosti svežega zraka, da ne začne veniti. O tem vrše se še daljnji poskusi, toraj tukaj le to opomnimo, da suh zrak in ž njim združeno izhlapevanje ne pospešujeta le venenja, temveč ovirata tudi gojenje. Pozno sadje, če se je skrbno trgalo, lahke prenaša mnogo več vlažnosti, nego se navadno misli.

Sušenje sadja.

Za sušenje sadja veljajo nastopna izkušena pravila:

1.) Sadje za sušenje bodi popolnoma dozorelo. Nedozoreli, nerazviti, marogasti in grbasti plodi niso za sušenje. Isto tako je slabo tudi črvivo sadje. Moknato, kakor sploh preobležano sadje je le izjemno porabiti za sušilo.

2.) Sadje mora biti čisto. Blatnato sadje naprej operi ter osuši in šele potem je olupi ter posuši. Ob majenji in rezanji pazi na snago in celo nože večkrat zbriši.

3.) Vsa jabolka sploh morajo biti omajena. Usnjato peškovje ter pusta koža je oboje neprebavno in se ne da mehko skuhati.

4.) Manjša ali srednje velika jabolka, n. pr. maršlanček itd., le omaji ter jim iztakni peškovje, drugače pa pusti cela. Veča jabolka pa žreči v plošče.

5.) Sladka jabolka so posušena pusta, ostanejo usnjasta in se ne dado mehko skuhati. Zelo kisla jabolka takisto niso posebno dobra za sušilo, najboljša so taka, v katerih sta kislina in sladčina v pravem razmerji, kakor na pr. v zimski zlati parmeni, v rejnetah itd.

6.) Hruške smeš sušiti neomajene in s peškovjem, ker je hruškovo peškovje mesnato in tudi koža se da mehko skuhati ter je prebavna.

7.) Čisto sladke in ob enem sočnate hruške, kakor na pr. bela jesenska maslenka, so posušene zelo dobre in fine, pa vendar niso onega krepkega ter rezkega okusa, kakor sušene hruške, ki imajo sladkobo združeno z nekoliko zagatnosti.

8.) Lesnikam podobne trdomoknate hruške, ki imajo trdo, repi podobno meso, kakor na pr. Weilerjeva moštnica i. dr., naj se nekaj časa mlade, in potem jih šele suši, ker take dajo izvsten izdelek.

9. Češplje začni sušiti še le tedaj, kadar so uže na drevesu popolnoma dozorele, t. j. kadar so peclji uveli. Tako naredi tudi z višnjami, katere se dolgo drže. S tem dosežeš, da vse črvivo sadje popada uže poprej z drevja in tako dobiš samo zdravo, sadje.

10.) Češplje, črešnje, višnje in cele hruške postavi na lese poševne z reclji na kvišku. Sploh ne sme biti sadje na lesah nakopičeno, marveč lepo v vrste razpoloženo.

11.) Koščičasto sadje suši ob začetku pri nizki toploti toliko časa, da se ni več bati, da se izceja sok; potem kuri silneje. Iz ovelega, t. j. na pol osušenega sadja lahko iztisneš koščice, s čimer dobodeš več vreden izdelek.

12.) Vse posušeno sadje mora potem še nekaj dni ležati na zraku, da se popolnoma presuši. Omajeno sadje moraš razen tega, če mu hočeš ohraniti lepo belo barvo, prav hitro dejati v uže zgreto peč, ter ne sme dolgo časa biti na zraku. Premočno sušeno sadje postane pusto in se nerado kuha. Posebno pa pazi, da se sadje ne osmodi. Če se prehitro suši, postane blizu peči mehurjasto in nerabno. Popolnoma sušeno sadje, ako je raztrgaš in iztisneš, ne sme dati od sebe nič mokrine; to je najboljši dokaz dovršenega sušenja. Sušeno sadje se nikdar ne sme na toplo shraniti ali v zaboje vdejati.

Ako se na sušenem sadji prične kazati plesen ali celo grinje, hitro je moraš iz novega dejati v močno zakurjeno peč. Sušeno sadje hranjeno na suhem in zračnem kraji, v zabojih s preluknjanimi stenami, v vrečah, ki vise na zraku pod streho, drži se lahko pet do šest let in pameten kmetovalec se lahko tako okoristi z bogato sadno letino, da si nasuši mnogo sadja za več let za dom ali pa da čaka dobrih cen, ki so ob bogati letini navadno zelo nizke. Sušenje sadja na vsak način množi gospodarju dohodke, razen tega pa mu ni treba ob dobri letini prodajati svojega sadja za slepo ceno.

Umorjenje mlade matice po prašenji.

Mnogokrat se primeri, da najboljši roj ne napreduje, kakor bi imel, ampak pojemlje in pojemlje, dokler se nekako vse ne razgubi. Navadno šele potem, ko je prepozno, zapazi čebelar, da panj nima matice. In kaj je tega krivo? Nič druzega, kakor da je bila matica precej po prašenji zamorjena. Čudna prikazen to, pa vendar se zgodi, da čebele prvi večer podavijo vse mlade matice in si le eno izvolijo za mater in da tudi njo, kadar se po prašenji oplojena domu vrne, čebele popadejo in zadavijo. Morebiti tega marsikateri stari čebelar ni še zapazil, ali si vsaj reči ni vedel razjasniti; pripeti pa se mnogokrat v žalost in škodo čebelarja. Izvrstni čebelar Klemke, po katerem smo ta članek posneli, pripoveduje, da je po takem načinu že večkrat izgubil najlepše matice, na katere je zlate gradove zidal in dobiček od njih že za dve, tri leta naprej preračunil in pristavlja: „Naj bi nam kdo vzrok te grde, svojeglavne razvade naših ljubljenk, bodisi po resnem premišljevanji ali po naključji razodel ter tudi pomočke zoper njo naznanil, zaslužil bi si očitno zahvalo in priposnanje vseh čebelarjev!“ Mi pa dostavljamo: Pomoček, s katerim bi zabranili umor oplojene matice, morebiti bi kmalu, ali vsaj ni dvomiti, sčasoma našli, naj bi le vzrok neugodne prikazni vedeli. Naj povemo našim bralcem neko tako prigodbo, kakor jo pripoveduje pisatelj g. Klemke; morda bode kaj razjasnila.

Posebno nespametno, pravi on, vedejo se mnogokrat mali roji in maločebelni panji. Zlasti se to primeri, kadar je več dni deževno in slabo vreme ter čebele nimajo mlade zalege gojiti. Kolikrat sem bil, če je potem kak lep dan nastopil, ves hud in jezen na nore živalce. Ker me je večkratna škoda zmodrila, čuval sem navadno tak dan s potrebnimi matičnicami v žepu pazno pred čebelnjakom, da sem napadeno matico, kadar se je bila vrnila, brž iz gneče rešil. Dasi sem tako marsikateri ohranil življenje, primerilo se mi je vendar, da mi je bila, kakor bi z očmi trenil, najljubša matica pohabljena ali celo umorjena. Ta nesreča se mi je primerila celo tudi pri takih maticah, ki se zaradi kakega koli vzroka niso odplojene povračale. Da čebeljarjev ne trudim z malenkostmi, naj povem le en primerljaj.

Nekega dne pridem po navadi k čebelnjaku in najdem na izletnici panja z laškimi čebelami več godnih in negodnih matic mrtvih. Stara prav priljubljena mi matica je, kakor mnogo njenih sestric, zarad slabega vremena majnika meseca poginila. Nekaj časa premišljujem ter grem v čebelnjak in odprem zadnjo končnico brez vsakeršnega posebnega namena. Kar nenadoma zagledam mlado matico, kako po praznem satovji sem ter tja hodi. Mislite, da je svoj materni posel opravljala ter jajčeca legla? Ne, saj ni mogla še oplojena biti, ker zarad slabega vremena ni bilo izleta za prašenje. Precej sem si mislil, da je bila tudi ona v smrt obsojena, pa je še o pravem času tu sem zbežala. Res je tako bilo. Mnogo čebel se je po okolici sprehajalo, pa za ubeglo matico se ni nobena zmenila! Ker ni bila posebno lepe postave in tudi njena obleka nekako beraška, cenil je tudi jaz nisem posebno ter sem jo njeni osodi t. j. smrti prepustil; pogledovat sem pa vendar večkrat hodil, kaj se bo zgodilo, ker vedel sem, da imajo čebele boljšo matico že izvoljeno za prihodnjo mater in kraljico.

Slabo vreme je le še trajalo in oplodilnega izleta matici ni dopustilo, torej sem se nadejal, da bode obsojena princezinja kmalu. Pa ni bilo tako. Njene moči niso pojemale, dasiravno ni bilo nobene čebele blizu nje; torej ni moglo drugače biti, kakor da so ji kake usmiljene samaritanke od časa do časa skrivaje donašale živeža. Izvoljena matica je velikodušno zaničevala tekmovalko ter jo pustila v miru, tudi v panji je bilo vse mirno, kakor da bi bilo vse v navadnem redu. Ko je bila mlada matica dosegla postavno starost in se je vreme vendar bilo zjasnilo, začela je izvoljena zarad prašenja izletavati. Zdaj posebno sem se namenil panj opazovati, če si zaničevana kraljica ne bo prizadevala gospodarstva pribojevati. Bilo je res tako. Prva dva dni ker je bilo vreme še negotovo, zapuščala je izvoljena matica le za kake trenotke panj, pa se spet kmalu

vračala, zato je ostalo tudi vse pri stari navadi in vsakdanjem redu. Tretji dan je bilo prav lepo in toplo vreme, in tedaj se je bil panj namenil ženitovanje obhajati; le žal, da zaradi raznih opravil nisem mogel vedno panja opazovati.

Ko malo pozneje pridem, vidim že od daleč zmešnjavo in vstajo čebelnega kraljestva. Vse je kot brezumno in noro ven in noter, sem ter tja letalo. Zavržena matica in kraljica, dasi se je mogla osem dni skrivaje po praznem satovji potikati, vendar se svojim pravicam ni odpovedala. Zakaj tudi? saj je bila izvoljena njena tekmovalka ravno tiste starosti in tistega gnezda, toraj dvojčica! Kako se je zaničevanka li kraljestva polastila? Prav lahko. Izvoljenka se je zarad prelepega vremena predolgo razveseljevala ter zamudila naglo se povrniti. Čebele so bile v skrbi ter postale nepokojne. Iščoč matere, najdejo osamljeno, morebiti prejšnje usmiljenke, katere so ji prej donašale hrano ter za njo vedele. Nezadovoljnih se nikjer ne manjka, toraj so ž njimi potegnile in zdaj se vse okoli zavržene gnete. Če jim je tudi sladke obljube delala, ne vem, ker sem bil, kakor rečeno, malo zamudil. Ko se izvoljena domu vrne, noče je v zmešnjavi nobena poznati; nekaj razgrajalcev in zločincev, kakeršnih je povsod dosti, popade jo in smrtno rani — umor je bil storjen. In od tod zmešnjava in noro letanje. Jaz ravno na to zločinstvo pridem. Kaj hočem? Skušal sem brž rešiti, kar je bilo mogoče, ker vedel sem, da se tudi oni zavrženi lahko v zmešnjavi enako prigodi. Ali komaj odprem skončnico, napade me cela tropa sovražno. Brž sežem po kadilnik ter krotim z gostim dimom laško pošast, ker bila je, kakor bi jo bil bes obsedel. Šele zdaj sem videl, da je bila neznanska gneča po praznem satovji, vsaj polovico čebel, kjer prej nobene ni bilo. Posebno je bila neka gruča kakor klobčič zamotana. Panj popadem ter ga dobro stresem, in vse popada pred me na zemljo. Prizadevam si matico rešiti, in res jo kmalu dobim. Ali kakšno? Ena zadnjih in obe sprednji nogi so bile že proč; ker živeti ne bi bila mogla, pritisnem jo še jaz malo bolj trdo s prstom in — rešena je bila zemeljskih nadlog in smrtnih bolečin.

Zdaj naglo pogledam, kaj se godi sredi panja. Pa tudi tu zmešnjava, noro letanje sem ter tja in kačje sikanje. Tudi tu je bila prej izvoljena in zdaj oplojena matica v klobčiču. Hitro jo rešim, pa prepozno; bila je kakor rečeno, smrtno ranjena; zato sem tudi s to storil, kakor s prvo, in — imel sem dve mrtvi matici in panj — brez matice.

Vzrok zmešnjavi in umoru je v tem slučaji res bila zavržena, pa v panji prihranjena matica, in nespamet sem si tudi jako očital, da sem jo vedeče v panji pustil. Da tega ni bilo, morebiti bi oplojena matica po prašenji ne bila umorjena. Ali to ni vselej krivo umoru oplojene matice; ko bi to bilo pravi vzrok, pomagali bi si čebelarji prav lahko: odstranili bi zaničevano matico, in vsega bi bilo konec. Mogoče, pravimo da bi potem oplojena matica ne bila usmrčena; mogoče pa je tudi, da bi se bilo ravno tako zgodilo. Kakor smo že v začetku članka rekli, zgrabijo in zamore čebele namreč marsikatero matico po oplodilnem prašenji, dasi tudi zveden čebelar nobenega vzroka ne ve. Naj toraj vsi umni čebelarji na oplodilni izlet matice in vedenje panja po vrnitvi oprašene matice skrbno in neutrudljivo pazijo, morebiti se sčasoma vendar posreči, da zvemo vzroke te škodljive svojeglavnosti čebel ter poiščemo in tudi najdemo pomočkov zoper njo.

Razne reči.

* **Rodovitnost in ukusnost vrtnih jagod** je kaj različna. Če hočeš jagode pomnožiti z živicami, zaznamenuj rastline, katere imajo največ jagod s palicami, in le od takih potem jemlji živice za pomnoževanje. Dobre lastnosti prvotne rastline podelujejo nove, in zagotovljen ti je dober in obilen pridelek.

* **Kako gojiti mesečno rožo?** Mesečno rožo lakko vsak čas pripraviš, da cvete. Od junija do septembra izbirati je najmočnejše veje in popke, odrezovati dolge, slabe vejice do najbljižnjega cvetnega popka in posajati jih v novo, dobro zemljo. Ni iz lepa lepše rastline, ter cvete od junija do pozne jeseni. Grede morajo biti prisojne, a ne preblizu velikih dreves, zemlja pomešana z gnojno prstjo in peskom. Najboljše je, če se vzamejo eno- ali dveletne rastline iz loncev in se posade malo globoče nego so bile po loncih. Odcvele veje se morajo prirezati. Če rastline slabo rasto, treba jim večkrat prilivati z gnojnico.

* **Orehovega drevja ne obrezuj** nikdar po zimi, dokler se je bati hudega mraza, ampak šele tedaj, kadar postaja toplejše, torej na spomlad. Obrežeš pa ga lahko tudi jeseni, na pr. meseca septembra, a vsakakor toliko zgodaj, da se morejo rane še nekoliko zaceliti.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 171. Prosim, poučite me, katere vrste ledenica bi bila najboljša in najpriprostejša, kako jo je narediti, kakšna naj bo streha in koliko debele stene? Je li med lesene stene devati še kaj drugega boljšega nego žagovine? (Fr. Z. župnik v S.)

Odgovor: Na Vaše vprašanje odgovorili bodemo prihodnjič ali vsaj v eni prihodnjih številk v posebnem članku bolj obširno. Za danes le toliko, da najslabše za take namene vodi toploto stolčeno oglje, zato je vsled tega veliko boljše nego žagovina. Ogljeni drobir se pa pri vsakem kopišču lahko zastonj dobi.

Vprašanje. 172. Od kod prihaja, da mi gre vsejana živinska pesa hitro, ko nekoliko odraste, v seme? To se mi dogaja sedaj uže drugo leto, ne da bi rabil staro

seme, ampak vsako leto pridelam novega semena od najboljših gomolj. Enako tudi drugi kmetje tožijo. (I. S. v D. pri T.)

Odgovor: Vzrok bode največ Vaše neprimerno podnebje in doloma tudi tla. Zaradi tega Vam priporočamo vsako leto naročiti svežega semena, na pr. s Češkega.

Vprašanje 173. Kateri pripomoček je najboljši proti sitnim muham v hlevu? (A. D. F. na Č.)

Odgovor: Proti muham je mnogo sredstev, najbolj pa hvalijo lavorovo olje, katero se primeša vodi ter ž njo umije živina, jasli in sploh kar je lesenega ter poškrope stene in strop. Mi nimamo glede muh nič izkušenj, vprašamo pa naše č. bralce, ako jih kedo ima, da nam poroča.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

185.

Pomanjkanje vode. Queensland. Rochkampton.

Čim dalje sem šel, tem huje mi je bilo, ker nisem imel pitne vode, zlasti me je skrbel konj. Po mnogem trudu sem prišel na tako zvano liverpoolsko ravnino, ali tudi tu ni bilo vode dobiti. To so ti nepregledne ravnine brez višin in brez drevja, po cele dni ne ugledaš tu živega bitja. Trava je posmojena od solnca, in po letu ne dobiš vode z lepega. Imel sem sicer seboj najnovejši zemljevid naselbine novojužno-waleške in queenslandske, s katerim sem se preskrbel v Sydneyu, ali bil je nezanesljiv. Na mestih, kjer so bile zaznamovane struge in reke, ni bilo ne duha ne sluha o njih. Več potov sem naredil velik ovinek od mojega pota, da bi dobil vode, ali ni je bilo nikjer oslediti. Voda je bila samo na popirju.

Konja je trudapolni pot zelo zdelal, tako da glada in žeje ni mogel več naprej. Dal sem mu od svoje skromne zaloge poslednje grižljaje, ki sem jih sam sebi pritrgal, ali tudi to ni izdalo. Pal je in ni več ustal. Žal mi je bilo zveste živalice, ki je vse težave potrpežljivo z menoj prenašala. Ta izguba me je zato tem huje zadela, ker sem moral sedaj večino svoje robe pustiti na mestu. Samo toliko sem vzel seboj, kolikor sem mogel nositi in mi je bilo neobhodno potrebno. Žalosten sem zapustil ta kraj. Begala me je misel, kaj pa, če tudi tebe zadene enaka nesreča v teh pustinjah avstralijskih!

Gledal sem, da bi vsaj do večera dospel k prednim goram queenslandskim, ali pot skozi gosto grmovje je bil tako težaven in zamuden, da nisem mogel. Četudi sem cel božji dan naprej ril, vendar nisem mogel priti s te pustinje. Slednjič sem bil od hoje in žeje tako zdelan, da sem nehote pal po tleh. Koj me je spanec objel in zazibal v sladko spanje.

Sanjalo se mi je, da sem v češkej domovini in slišim žuboreti potok, ki mi očvrstenja ponuja. Ali ko se prebudim, slišim mesto žuborenja vode brenčanje komarjev, in nad seboj zagledam svitle zvezde, mej njimi v krasnej svetlobi Južni križ. Krog in krog pa se je širila nedozirna, žalostna, jednolična pustinja avstralijska.

Drugega dne pa sem zagledal visoke gore, in ko sem bil naredil tri angleške milje pota, prišel sem k razsežnim lagunam, kjer je v gostem rakitovju mrgolelo raznih pisanih ptičev. Hotel sem koj piti, ali voda je tako smrdela, da je želodec ni mogel prenesti. Še le s čajem, ki sem ga koj skuhal, ugasil sem strašno žejo. Eno uro sem počival, potem sem se zopet spustil na daljni težavni pot. Na večer sem prilezel do prvih navršij, kjer sem dobil dobre vode, kolikor sem hotel. Tretjega dne sem dospel v Leybourn. Okrog tega malega mesta so zlati rudniki, zlasti na tako zvanem Canal-Creeku, ali so zelo pičli. Nekaj stotin Kitajcev se je ubijalo tu, in celo oni, ki so vendar z malim zadovoljni, preživljali so se komaj.

Od tu sem prišel do večjega mesta Ipwich; ima do 7.000 duš. Mal parnik me je peljal dalje po reki Bremer-River v Brisbane, glavno mesto naselbine queenslandske. Leta 1859 so severovzhodni del Avstralije odločili od Novega južnega Walesa in povzdignili na samostalno naselbino queenslandsko. Naselbina ta meri nekaj čez 100.000 angleških kvadratnih milj in ima komaj 26.000 duš. Stanovniki se drže najraje okolice brisbanske, kjer je podnebje nekoliko vlažnejše in njim tudi ugodnejše. Tu dobro uspeva razno sadje, zlasti, dobro rodi tu koruza, in se sponaša najlepši bombaž. Ostale krajine zahodne in severne so radi pomanjkanja vode le redko obljudene, večinoma so kar prazne. Le tu pa tam naletiš na ovčarno, ali malo govedarno. Zato pa po teh krajih, zlasti blizu zaliva karpentarskega, radi se klatijo domači divjaki, ki nimajo stalnih selišč, ampak žive kakor zver v lesu. Brisbane je imel pred leti samo nekaj siromašnih barak, a sedaj je že ugledno mesto. Stoji na plovnej reki tega imena in ima izborno pristanišče. Zaliv morski se naziva moretonski.

Tri dni sem ostal v Brisbanu, potem sem odplul s parnikom „Bumerangom“ v Rockhampton, lepo snažno mesto, katero bode svoj čas prvo za Brisbanom, kakor se more že sedaj soditi po krasnej njegovej leži. Plavba naša z Brisbana v Rockhampton je trajala štiri dni. Rockhampton je bil še le dve leti staro mesto, ali vendar je imel že tri cerkve, velike hiše, mnoga trgovska skladišča in več gostilnic. Po bregu reke Fitzroy blizu samega mesta je imela svoje ležišče tolpa črnih domačinov in so mnogi tudi v mesto prihajali. Možaki so bili oroženi z dolgimi pikami, bumerangi, pa malimi in velikimi krepelci s posebnega lesa, katere „nili nili“ nazivajo. Na potu so morale orožje žene nositi, kajti mož nosi samo sekirico, ki jo „tomijak“ naziva.

Malo časa sem se mudil v mestu, potem sem se spustil dalje na zlato polje Peak-Downs. Pridružili so se mi trije Švedi, ali kmalu so se vrnili, ker niso mogli prenašati strašne vročine. Dobrih 50 angleških milj za Rockhamptonom se širi ravnina z bujnim grmovjem pokrita, ali ob vročih dnevih nima dobrodejne vlage. Zverine in ptičev je tu zelo malo; časih sem dobil na spregled avstralijskega kazuarja, ali klokana. Prebrodil sem Dawson, ob katerem je ovčar čredo pasel. Svaril me je, naj bodem oprezen, in pravil mi je marsikaj o grozovitostih črnih potepačev. Ob rekah se drže najrajše njihove tolpe; tudi se nazivajo navadno po reki, ob katerej se klatijo ali leže.

Srečno sem dospel v Apis-Creek, kjer so bili zlati rudniki. Kmalu potem sem zagledal reko, ki jej vele Mackenzie. Imela je malo vode popoludne, tako da se je komaj plazila mej kamenjem, ali do jutra je pribrala tako, da sem jo s težavo prebrodil. Kje se je ta voda vzela tako brzo, ker ni bilo dežja, to mi je zastavica še sedaj. Tudi tu sem dobil več pastirjev, ki so bili vsi oroženi radi divjakov tu okrog se potikajočih.

Največkrat pa sem srečal Kitajce, in vsi so mi svetovali, naj se kar ž njimi vrnem, kajti v zlatih kopaninah ni vode ne za pitje ne za pranje zlata. In prav so imeli. Čim bolje sem se bližal zalivu karpentarskemu, tem manje sem dobival vode. Sreča, da so previdni Kitajci vodo seboj nosili, pri njih sem se napil, sicer bi bil žeje poginil. Svet je pokrit z gostim grmovjem in zanikarnim skrivenčenim drevjem; lepega drevja tu ni. Te gošče se nazivajo „scrubs“. Po njih se plazi razna lezerčina, zlasti mnogo je strupenih kač. Tudi mrgoli tu vse zelenih mravelj, kosmatih gosenic in raznega drugega strupenega mrčesa. Če potnik ni previden, napravi mu ta mrčes hude bolečine. Roka se vname, in če ni kmalu zdravniške pomoči, utegne pritisniti smrt. A če dojde pomoč o pravem času, mora zdravnik živalice iskati pod kožo in rezati tako dolgo, da jo najde. Zlasti na pse se rad spušča ta mrčes ter jih tudi umori.

Kedar sem to goščo progazil, sprostrle so se pred menoj puste, žalostne ravnine, tu pa tam z nekolikimi višinami razvite. Drevja skoro ni bilo ugledati. Ob severnej strani te ravnine stoje vrste vulkanskih okroglih gora, kakor bi stožke nastavil. Te stožkaste gore se nazivajo Peak-Range, in vsa ta krajina Peak Downs.

(Dalje prih.)

Narodno-gospodarske reči.

Letina letošnjega leta.

Minule dni zborovala je na Dunaji tako imenovana žitna borza t. j. shod trgovcev in statistikov vsih držav, v katerem se na podlagi številk o žitnih pridelkih tekočega leta zračuna bogatost ali nebogatost letošnjega žitnega pridelka po raznih deželah glede pšenice, rži, ječmena in ovsa.

Pri teh obrazcih pomenja številka „100“ srednjo letino. Kolikor toraj številka dotične dežele in dotičnega žita kaže višje nad sto, toliko bogateja je bila letina, kolikor nižje pod sto pa, toliko slabeja letina:

Tu sledi izkaz letošnjih pridelkov o žitu.

	pšenice,	rži,	ječmena,	ovsa
Avstrija	100	107	111	119
Ogerska	127	138	124	98
Pruska	104	98	103	110
Saksonska	110	95	100	115
Bavarska, Švabija	90	88	90	100
Bavarska, Palzo	105	115	105	105
Badenska	105	100	100	90
Würtemberg	107	103	105	104
Meklenburg	105	97	110	110
Danska	105	105	105	105
Norveška in Švedska	80	90	100	100
Laška	100	—	90	—
Švica	120	120	—	110
Holandija	88	95	90	105
Belgija	100	85	—	110
Francoska	95	—	—	—
Angleška	100	100	—	100
Ruska	65—125	85—150	75—125	85—138
Rumenska	107—110	50—112	85—100	90—100
Srbska	100	115	80	60
Egipt	90	—	100	—

Amerika vlani pšenice 491 mil, letos 414 mil bušlov, koruze 2113 mil, letos 1600 mil bušlov.

Naši dopisi.

Dobrova 26. avgusta. (Vročina, vihar.) Osobito zadnjih 14 dni imeli smo tukaj nenavadno veliko vročino; večkrat je kazal toplomer na solnci do 50° C. Ob teh dnevih pokosilo in pospravilo se je kaj obilo prav lepe otave pod streho. Le prav malo te jesenske košnje je še po tej občini zunaj. Najbolje ugajala je toplota turšici, ter iz početka ajdi in čebelam; a slednjič pričela bila se je uže po malem oglašati suša. Več dni silil je jug polagoma na dan; sever zavračal ga je vedno nazaj. Sinoči prec po 7. uri prišla sta do boja. Tam od Vrhnike in Horjula sem pričelo se je kar trenutkoma hudo bliskati in votlo grometi; blisk na blisk je švigal, grom pa postajal vedno močneji. Bati bilo se je najhujšega. — Kakor bi bil iz topa vstrelil, zabuči silen vihar sem doli od severno-južne strani. Trajal je neprestano kakih pičlih 5 minut. Škode v naši občini napravil je prav veliko. Jabolka raz sadnega drevja so se kar sula; pometal je mnogo opeke raz streh; slamnate strehe na Švici, v Stranski vasi, Kozarijah in Šmartinem so grdo razdejane. Več sadnega drevja je na tleh; v

Kopetovem borštu nad Kozarijami podrtih in polomljenih je veliko smrek. Razkrilo je več kozolcev ter nekaj njih tudi popolno podrlo. V Kozarjah je pri Klemenu odtrgalo polovico krova raz hleva, ter ga pometalo s streho in odrom na tla, pri Smerekarju je pa vrglo ves krov s streho vred, ki je bil popolno nov, raz hleva. Ta vihar divjal je izredno silno; dobro, da ni bil združen z ledom.*) Bog nas varuj treska in hudega vremena! Zdravstvo sploh, hvala Bogu, je v naši občini prav povoljno.

M. Rant.

Iz Ljubljane. — Dr. Jarnej Zupancev 80letni rojstni dan. Lepa in vesela prikazen v ljubljanski družbi je mož, kateri je malo da ne pol stoletja stal sredi gibanja slovenskega naroda, ki je bil povsod deležen, kjer se je kaj pripravljalo za napredek razvoj in za čast našega naroda in katerega prizadevanje se je vedno obračalo na to, da nihče ne vidi njegovega delovanja. Mož, ki je pri vsem tem vestno in marljivo opravljal svoj notarski posel in bil zato zaupnik vseh ljubljanskih krogov, ne glede na njegovo narodnost. Življenje dr. Zupancovo nam je v vsem uzor reda, enako v svojem življenji kakor v svojem delovanji. Par dni pred sv. Jarnejem doživel je dr. Zupanec svoj 80letni rojstni dan in to priliko porabile so ljubljanske narodna društva, častitati svojemu mecenatu, v petek pozdravljale so ga različna društva in deputacije, v soboto večer pa so priredili kranjski notarji svojemu starostu slovesno večernico ter mu tako izrazili svojo ljubezen in čestitanje. Tudi „Novice", katerim je dr. Zupanec vedno zvest pristaš in podpornik, se vesele z vsem narodom na veliki zelo častni starosti, na obilnosti zaslug, katerih si je v družbi prvakov slovenskih pridobil za naš narod ter kličejo k sijajnemu 80letnemu rojstnemu dnevu z dna srca: Bog naj še dolgo ohrani telesno in duševno zdravega in krepkega našega starosta gospoda **dr. Jarneja Zupanec-a**! mnogo leta živijo!

— **Politična naša borba na Koroškem in v Istri** je častno dognana. Pri volitvah v selskih občinah na Koroškem ohranila sta vkljub terorizmu združenih nasprotnikov, narodnjaka Gregor Einspieler in Muri svoje mandate. Ves furor nasprotnikov, laž, obrekovanje, pretenje in dobrikanje, zavijanje resnice po časnikih in vse sile sovražnih moči, združile so se v dokazovanje, da ni Slovencev na Koroškem, pa zavedeni in neostrašeni Slovenci pokazali so pri volitvah, da je Slovenec in da hoče ostati tudi na Koroški, in to bode sijajno pokazal posebno takrat, kadar se mu snamejo vezi služnosti, kadar bode mogel voliti tako prosto kakor nasprotnik njegov in pa kadar se zave tamošnji nemški konservativni krogi. Slava toraj zmagovitim boriteljem slovenskim! Mnogo sijajnejša in veselejša je pa naša zmaga v Istri, v okraju Voloska, kjer je minulo leto nesramnost tamošnjih lahonov vsled nerazumljive prizanesljivosti oblastev, poslanstvo iztrgala dvema soglasno izvoljenima slovanskima poslancema Mandiču in Jenku. Neostrašeni volilci izrekli so z letošnjo svojo soglasno zopetno izvolitvijo obeh teh gospodov, kako grozno so se onečastili oni nasprotniki, ki so prezirajoči prostost volitev, hoteli silo slaviti nad pravico. Vrli Vološčani pokazali so da ne bodo podlaga ptujčevi peti! Živeli živeli!

— **Na vinarski, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu** pri Novemmestu razpisanih je do 20. septembra 1890. l. 6 deželnih ustanov, do katerih imajo pravico sinovi kranjskih kmetovalcev in vinogradnikov, kateri pa morajo biti najmanj 16 let stari, krepkega telesa in čvrstega zdravja. Učenci z deželnimi ustanovami dobe v tej šoli stanovanje, hrano in poduk brezplačno, za obleko si pa morajo sami skrbeti. — Prošnjam priložiti je rojstni list, spričevalo dovršene ljudske ali obiskovanje srednje šole, zdravniško potrdilo o čvrstem telesu in trdnem zdravji, in župnijsko spričevalo o lepem vedenji. Prošnjam za sprejem proti plačilu priložiti je reverz ali obvezno pismo starišev, oziroma varuha, zaradi vzdrževanja učenca.

— **Siloviti vihar** razsajal je minuli ponedeljek večer v Ljubljani in daleč na okrog, kakor se nam poroča od več strani in kar potrjuje tudi današnji dopis z Dobrove. V Ljubljani je vihar s hišnih streh odnesel deloma cele vrste strešnika tako, da je bilo kar črno po cestah razbite opeke. Pod Gabrom bila je velika hiša skoraj popolnoma razkrita, stareje, dalj časa nepopravljene strehe zgubile so večino strešnika, mnogo drevja je vihar ali polomil ali pa s korenino podrl. Poleg prihodnega gledališča podrl je vihar dva prva debela kostanja iz drevoreda, več ljudi bilo je poškodovanih. Nekega teško poškodovanega mizarja s Tönies-ove tovarne, morali so prenesti v deželno bolnico. Kozolci v ljubljanski bližini, izrekoma na Glincah in na Viču in še dalje na okoli, so večinoma popolnem podrti in žito je povaljeno po bližnjem polji. In tu ni bilo razločka med trdnim in starem kozolcem, ako poln ni se mogel ustavljati silijviharja, ravno tako, kakor cele strehe na poslopji. Najmanje nesreče so bile te, ako je vihar slamnato streho samo razkončal in deloma raztrosil po okolici. Tudi lepše ajde in prosa so hudo povaljena.

— **Enketo** je sklical deželni odbor kranjski obstoječo iz zastopnikov deželnega šolskega sveta, ljubljanskega mestnega šolskega sveta, ljubljanskega mestnega zastopa in deželnega odbora, zavolj osnove višje slovenske dekliške šole v Ljubljani, po volilu gospoda poslanca Jos. Gorupa, na jutri 24. t. m. popoludne v pisarno deželnega odbora.

*) Vsa škoda, kojo je sinočni vihar tukaj napravil, se pa ob tem trenutku še ne da pregledati in ceniti.

— **Priskušnja na deželni šoli na Grmu** vrši se danes z deležniki letošnjega učiteljskega tečaja.

— **Lahoni v Trstu** so minule dni pred prostori podpornega društva „Edinost“ zopet pokazali svoje junaštvo z razpokom b o m b e. Društvo „Edinost“ je ravno pred slovesno praznovalo rojstni dan našega cesarja Franc Jožefa.

— **Tudi nekatere celjske dame** pokazale so se jako občutljive zoper slovenski tekst cesarske pesmi. Pri slovesni sv. maši na rojsten dan cesarjev, pela se je redno koncem svečanosti cesarska pesem, letos se je dogovorilo, da naj bi se pela ena kitica s slovenskim tekstom, pa to je bilo nemškutam celjanskim preveč, rajši so jo popihale iz cerkve pred petjem cesarske pesmi.

— **25letnico mašništva** praznovali so gospodje kanonik Klun, župnik Ažman in drugi dne 19. t. m. v Gorjah.

— **Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske za l. 1889.** bode po ukrepu zadnje odborove seje v četrtek dne 30. oktobra t. l. v Ljubljani. Da se je občni zbor toliko zakasnil, krivo je obilno delo, katero je imela to leto družbena pisarna s pripravami za dunajsko razstavo ter z oddajanjem semenskega krompirja, modre galice itd.

— **Sadna letina na Francoskem**, zlasti kar se tiče moštnega sadja, bode zelo slaba in treba bode uvažati od drugod veliko sadja. Avstro-ogrska kupčijska zbornica v Parizu javlja to kmetijski družbi kranjski s prošnjo, naj se o tem obvestijo naši sadjarji.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Namesto cesarja sprejme nadvojvoda Karol Ludvig odbor za poljedelsko in gozdarsko razstavo, kakor je sprejel tudi odbor z borzo pridelkov in je svoj čas sprejel deputacijo „Nemških pevcev“. V ponedeljek otvorjen je bil 18. shod za cenitev letine žita. Vsa poročila kazala so, da ji letošnja letina sploh mnogo boljša od vlanske. Že vlani prizadevali so si Madjari, da bi se ta shod prenesel v Budapešt. Ker pa se jim to ni posrečilo, ponagajalo je ogrsko ministerstvo s tem, da je tikoma pred začetkom shoda objavilo statistične številke o letošnji letini, tako, da dejansko v shodu nimajo zastopniki Ogrske naznaniti nič novega. To postopanje Ogrske zbudilo je splošno nevoljo.

Glede začetka deželnih zborov ni še znano zanesljivega, toliko pa se danes trdi, da se češki deželni zbor snide najkasneje dne 25. septembra. Razmere med strankami pa so, kolikor moč danes soditi, nespremenjene. Staročehi bili bi pripravljeni poravnati se z delom Mladočehov, glasilo teh pa „N. L.“ izjavlja, da bi se nikakor ne zadovoljili, ako jim vlada privoli češčino kot notranji uradni jezik, temveč zahtevajo tudi poravnavo s Čehi na Moravskem in v Šleziji in pa z Slovenci. Vlada pri vseh teh pravdah stanovitno molči.

Bivši deželni glavar Solnograški grof Karol Chorinsky, katerega je v zadnjih volitvah spodrinil glasoviti Jurij Lienbacher, imenovan je za predsednika nadsodnije dunajske, (mesto, po katerem je hrepenel Lienbacher najhujše.)

Nemška — Cesar Viljem potuje sedaj sijajno sprejeman po Ruski. Caprivi in drugi odličnjaki carjevega spremstva prijeli so že najvišje in visoke ruske rede. Po drugi strani pa spolnujejo nemški uradni listi posel uljudnosti nasproti Avstriji s tem, da ne morejo dosti prehvaliti naše mornarice oddelka, ki potuje sedaj ob nemških obalih.

V Koblencu pričel se je v ponedeljek shod katolikov, katerega se vdeleže vsi odličnjaki katoliškega središča.

Najnovejše vesti.

Celovec. — Pri volitvah za mesta in trge izvoljeni so samo liberalni Nemci: Ghon, Steinwender, dr. Traun, J. Plavec, Schnablegger, Pretner, Herbert.

Linc. — V kmetijskih volilnih okrajih prodrli so vsi konservativci, med njimi grof Brandis, Dobelhammer, dr. Ebenhoch, Zehetmajer, Rogel i. dr.

Madrid. — V okrajih: Alicante, Badajoz, Toledo in Valencija obolelo je dne 23. avgusta za kolero 139 oseb, umrlo pa jih le 56.

Novjork. — V sredniji Ameriki pričela se je na novo vojska. Med republikama Sansalvador in Honduras, bila je bitka, v kateri je Sansalvador zmagal.

Žitna cena

v Ljubljani 22. avgusta 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 66 kr. — banaške 7 gold. — kr. turšice 5 gold. 87 kr. — soršice 4 gld. 55 kr. — rži 4 gold. 71 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — ovsa 3 gold. 09 kr. — ajde 5 gold. 20 kr. — Krompir 3 gold. 03 kr. 100 kilogramov.

V Kranji.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilog. 44 kr.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.